

## DE ACHTERKANT VAN EEN VERTELLING

### REISGEGEVENS, ACHTERGRONDEN EN ONDERSTROMEN BIJ DE 'RADIOVERTELLING OVER HET GOEDE LEVEN'

Mijn goede vriend en radioman Gerard Oonk zei onmiddellijk 'ja' toen ik hem vorig jaar november uitnodigde drie dagen mee te gaan naar Limburg, tijdens de reis te spreken over mijn boek *Aanwijzingen voor het goede leven* en van onze filosofische reis een 'radiovertelling' te maken, zodat ook niet-lezers van het boek konden genieten. Met dat idee is het allemaal begonnen: het werd de drager van wat we in maart en april 2015 hebben ondernomen. Het resultaat is te beluisteren of te verkrijgen via [academievoorlevenskunst.nl](http://academievoorlevenskunst.nl).

Er is evenwel ook van alles gebeurd dat niet door de microfoon werd opgevangen, of waar we gewoonweg niet over spraken. Over al die dingen gaat 'De achterkant van een vertelling'. Je vindt hier reisgegevens, achtergronden en onderstromen. Ze bieden een verhelderend inkijkje, een blik achter de schermen. Ze vertellen het niet-vertelde verhaal dat toch gehoord wil worden. De productie van dit achterkantverhaal biedt me ook als schrijver opnieuw de gelegenheid mijn pen te laten spreken. Dat doe ik nu eenmaal graag. Wat schrijven mij als mens oplevert zal ik vertellen in de microfoon als we voor aflevering 5 met een biertje in de hand onder de Maastrichtse zon het goede leven bespreken. In dergelijke omstandigheden kost het leven niet zoveel moeite. Maar de kunst van leven vergt meer dan plezier en vertier. Heuveltoppen worden afgewisseld met soms diepe dalen. Daar zullen Gerard en ik het nog vaak over hebben, over dingen dus die moeilijk gaan. "Ik concludeer dat levenskunst niet zo simpel is," zegt Gerard ergens, onderweg in Limburg, met gevoel voor understatement. Hoor ik teleurstelling?

Net als Gerard zei mijn lieve vriendin Ellen Pieters onmiddellijk 'ja' toen ik haar vroeg of ze haar stem wilde lenen als reisgids. Haar naam stond al in het plan dat Gerard in november kreeg toegestuurd, maar ik vroeg haar pas na terugkeer uit Limburg of ze wel wilde meedoen. Wat een zegen dat de warmte van haar heldere stem ons nu voor altijd blijft meenemen in de radiovertelling over het goede leven. Het hele verhaal wordt er een stuk vrolijker door. Het is haar toon die de vertelling muzikaal maakt. De echte muziekklinken in de radiovertelling komen uit de elektronische piano van Gregor Bak, al zijn het mijn eigen vingers die de toetsen beroeren. Je kunt goed horen dat ik niet kan tippen aan Gregors talent. Net zo spontaan als Gerard en Ellen reageerde, kon ik op een woensdagmiddag zomaar bij hem binnenvallen en mijn eigen minicomposities in zijn muziekatelier opnemen. Op zijn gastvrijheid durfde ik een beroep te doen omdat hij zich jaarlijks van zijn joviale kant laat zien tijdens de sing-in van La Scuola. Hij zette dit jaar één van mijn liedteksten op muziek. Ook dat was een feestje. Hoe dan ook was zonder Gregors vriendendienst de muziek in de radiovertelling komen stil te vallen. Je moet er niet aan denken.

Ik hoop dat 'De achterkant van een vertelling' je al met al goed zal smaken, als bijgerecht bij het hoofdgerecht van de radiovertelling in geluid. Misschien inspireert het je tot nader onderzoek van jouw eigen versie van het goede leven. Daar zou Socrates blij mee zijn.

Ook namens Gerard en Ellen wens ik je alle goeds - en veel plezier!  
Groet, Erik

Nootdorp, 15 april 2015



**PRELUDE**

**IDEEËN DRAGEN ONS BESTAAN**

DAG: WOENSDAG 11 MAART 2015  
REISTIJDEN: 14.00 UUR - 16.10 UUR  
LOCATIE: HET GEGEVEN PAARD, TIVOLI-VREDENBURG, UTRECHT  
BOEKBESPREKING: INHOUDSOPGAVE (PAGINA 8)  
OVER: RADIOVERTELLING OVER HET GOEDE LEVEN

Gerard is een mediamaker en liefhebber van mooie projecten. Het plan voor de reis klonk als het begin van een mooi project. Hij stapte onmiddellijk in toen ik hem uitnodigde. Dat gebeurde op een mooie novemberdag in 2014. Ik had het plan uitgeschreven in een document dat ik 'Radioboek' had gedoopt en om 14.17 uur naar Gerard stuurde.

Op 11 nov. 2014, om 14:17 heeft Erik Pool <> het volgende geschreven:

Gerard, ik loop er al maanden mee rond. Heb het er zelfs al een keer met je over gehad. Nu heb ik het idee maar eens wat verder doordacht en aan papier toevertrouwd. Basisgedachte is dat we een leuk weekend beleven, jij en ik, op weg naar en in de Limburgse heuvels. Jij zet de microfoon open en ik praat er wat tegenaan. Daarna zien we wel... ;- ) Nou ja, het is altijd moeilijker dan dat, ik weet het, maar 'let's keep it simple' hoort erbij als je bijgaand voorstel leest. Doe 'ns gek en reageer spontaan, en daarna - een dag of wat later - doordachter. Oké? Ben benieuwd!  
Ciao, Erik  
<Radioboek 11 11 2014.docx>

Op 11 nov. 2014 om 15:36 heeft Gerard Oonk <> het volgende geschreven:

Korter, bondiger en enthousiaster kan ik het niet zeggen: I'm in!  
Gerard  
NB: Ik ga er geen nacht over nadenken. Dit is mijn antwoord en daar zul je het mee moeten doen.

Van: Erik Pool <>

Onderwerp: Antw.: ideetje? Doe je mee?

Datum: 11 november 2014 18:07:37 CET

Aan: Gerard Oonk <>

Zulke antwoorden gaan er in als een waar woord in een filosoof (om Gods woord en de ouderling maar even buiten beeld te houden)! Top! Rest ons 3 dingen:

1. Een lang weekend of 3 doordeweekse dagen zoeken om het uit te voeren
  2. Checken of het hotel waar we 'moeten' slapen en eten dan vrij is
  3. Het geheel nog eens doorspreken: wat hebben we ter voorbereiding eigenlijk nodig?
- We bellen of mailen!

Groet, Erik

Deze mailwisseling was een goede verklaring voor het feest dat zich in die novemberweek in mijn hoofd voltrok. Gerards jolige reactie en het vooruitzicht maakten me vrolijk. Maar die week had nog een paar mooie blijmakers, en dat waren niet de minste. Want de dag na de mailwisseling met Gerard reed ik naar het kantoor van Boom Uitgevers aan de Amsterdamse Prinsengracht om, nota bene, mijn boek voor het eerst te aanschouwen. Hij was klaar! De drukker had de eerste voorraad net afgeleverd. Dat dit was gelukt was belangrijk omdat aan het eind van die week, op vrijdagmiddag, de presentatie van *Aanwijzingen voor het goede leven* tijdens een feestelijke bijeenkomst zou plaatsvinden. Stel dat de productie van het boek averij zou oplopen en de zeventig gasten vrijdag met lege handen weer naar huis zouden moeten.

Opgetogen reed ik naar Amsterdam en met een brede glimlach op het gezicht kreeg ik van redacteur Lucy Klaassen voor het eerst een exemplaar in mijn handen gedrukt. In een spontane reactie drukte ik het boek aan mijn hart nog voordat ik goed en wel naar het grafische hoogstandje had gekeken. De inhoud ervan was uit mijn tenen gekomen, nu kon ik het allemaal met de geur van vers papier en inkt in mijn armen sluiten. (Ja, ik ben een romanticus, ik zal het niet ontkennen.)



## de achterkant van een vertelling

Zo'n week was het dus: mijn eerste 'officiële' boek rolde van de persen en werd ten doop gehouden en Gerard wilde met het boek in zijn ene en een microfoon in zijn andere hand mijn reisgenoot zijn voor een vriendentrip naar Limburg. Zo'n feest is het niet altijd in mijn leven.

Gerards enthousiaste reactie had me overigens niet verrast: het idee was te goed om te laten schieten. Dat Gerard goede zin bleek te hebben in de reis, vond ik voorwaardelijk voor het welslagen van het project. Met tegenzin kan zo'n reis niet lukken. Goede zin, dát hebben we nodig - niet alleen voor zo'n project overigens. Het mooie vooruitzicht wierp zijn vrolijke schaduw al weken vooruit en doet me tenslotte op de ochtend van vertrek goedgemutst in de trein stappen, op weg naar Utrecht Centraal waar we elkaar zullen ontmoeten in Het Gegeven Paard voor het openingsgesprek van onze radiovertelling. Eindelijk, we gaan op reis.

## Kessels over Socrates

Zo gaat dat met goede ideeën: die zetten je in beweging. Dat is op zichzelf al opmerkelijk: hoe een ongrijpbare gedachte je agenda volledig overhoop kan gooien. Onzichtbare ideeën lijken de zichtbare wereld te bestieren. Heb je dat wel eens opgemerkt? Onze levens zitten er vol mee. Ken je bijvoorbeeld de dragende ideeën waarop jouw leven stoelt? Wie zijn best doet kan ze meestal vinden: principes of gedachten of uitgangspunten die beslissend zijn geweest voor wat jij op de kruispunten van jouw bestaan hebt gedaan. Hoe dat werkt, is me na jarenlange overdenking nog steeds onduidelijk, maar dát het zo werkt, kan ik niet meer ontkennen. (Het lijkt een bevestiging te zijn van het idee dat ik in vrijheid over mijn wil kan beschikken en met die wil in de hand de richting van mijn levenspad bepaal. Maar daarmee loop ik op de feiten [van Aflevering 4 - Vrijheid] vooruit.)

Dit concept - dat ideeën sturend kunnen zijn voor ons handelen - is op zichzelf weer de dragende gedachte geworden 'onder' mijn boek over het goede leven. Het concept klinkt in feite in alles door, en dus ook in de Prelude en de zeven afleveringen van de radiovertelling. Haal je dat eruit? Misschien moet je om dat te kunnen horen, luisteren met een extra zintuig. Dit achterkantverhaal is dan ook mede dáárom geschreven: je helpen bij het luisteren met je derde oor.

Aan de man die mij bij Uitgeverij Boom introduceerde, dank ik mijn bewustzijn rond het dragende vermogen van goede ideeën: Jos Kessels liet mij als geen ander kennismaken en leven met de filosofie van Socrates die (met name) door diens leerling Plato te boek werd gesteld. Jos leerde mij concreet hoe het door hemzelf ontwikkelde platoonse 'kralenspel' kan worden ingezet door mensen, teams en organisaties die letterlijk om goede ideeën verlegen zitten. Hij schreef er prachtige boeken over, zoals *Het poëtisch argument* (2006), *De jacht op een idee* (2009) en *Spelen met ideeën* (2012). In zijn laatste boek *Scholing van de geest* (2014) schrijft Jos letterlijk over de betekenis van dragende ideeën in zijn leven en in ieders leven. Dat spreekt mij aan. (Een mooie uitdrukking is dat. Wat zeg je precies als je beweert dat iets je aanspreekt?)

Over Socrates en 'het goede leven' schrijft Kessels in het voorwoord van *Het poëtisch argument*:

"Socrates ging ervan uit dat het vermogen een goed leven te leiden voortkomt uit een bepaalde soort kennis (...), kennis die je van nature eigen is, die op de een of andere manier al in je zit. Je moet je haar alleen te binnen brengen, je bewust worden, je herinneren. In het normale taalgebruik duiden we die kennis aan met woorden als verstandigheid, bezonnenheid of wijsheid. Dat is een vorm van kennis die hoogst persoonlijk is en desondanks universeel herkenbaar. (...) Dat is waar Socrates steeds op uit was (in dialogen en gesprekken). Een eerste vereiste om zulke gesprekken te kunnen voeren is vrije ruimte, ruimte om pas op de plaats te maken, uit de drukte en hectiek te stappen, uit de voortdurende stroom van dingen die je aandacht vragen. (...) Zonder vrije ruimte heb je te weinig afstand om de dingen goed op een rijtje te kunnen zetten en de maatstaf te bepalen waarmee je jezelf en het leven de maat neemt. Zonder vrije ruimte kan er geen filosofisch gesprek op gang komen."



## de achterkant van een vertelling

Het is teveel gezegd dat Gerard en ik tijdens de radioreis in staat bleken socratische gesprekken te voeren, maar filosofische gesprekken werden het wel. De eerste vereiste daarvoor was volop aanwezig: er was vrije ruimte, op een afstand van ons gewone doen en met interesse in elkaars vragen en antwoorden. Dankzij de scholing die ik van Jos ontving, ben ik het belang daarvan goed gaan zien.

Ik was er dan ook apetrots op dat Jos op die novembermiddag in Delft eregast was bij de presentatie van mijn boek. Hij nam de moeite om de aanwezige gasten met een sprekend verhaal over zijn eigen leermeester Socrates te doordringen van het belang dat volgens hem met *Aanwijzingen voor het goede leven* wordt gediend. Als je Jos zijn boeken naast die van mij legt, zou je denken dat ze broertjes en zusjes zijn: uitgever en fondsbeheerder Wouter van Gils had besloten dat 'aanwijzingen' door ontwerp, formaat en afwerking zou moeten aansluiten bij de serie boeken die Jos inmiddels op zijn naam heeft staan. Van zo'n puike familie wil je graag deel uitmaken. Soms dragen de ideeën van anderen een stukje van je eigen bestaan.

## Plato weet er wel raad mee

Met de inzichten uit Kessels' boeken in het achterhoofd, zijn de thema's uit 'aanwijzingen' gemakkelijk te interpreteren als dragende ideeën onder mijn bestaan.

Ik heb tussen Proloog en Epiloog de vijf hoofdstukken er om heen gebouwd: 1) een visie hebben is belangrijk, 2) middenin het leven blijven staan is nodig, 3) maak vrijheid om voor je leven verantwoordelijkheid te kunnen nemen, 4) blijf je zelf ontwikkelen en 5) schenk voldoende aandacht aan de levensvragen die een appèl doen op de goede zorg voor het zelf. Of deze ideeën voor iedereen op dezelfde manier doorwerken in hun leven, waag ik te betwijfelen. Daarom stel ik er steeds vragen over, in mijn boek en ook tijdens de radioreis: klopt het wel wat ik beweer?

Tijdens de reis zullen we door mijn dragende ideeën heentrekken, Gerard en ik, en verkennen waarin hun kracht schuilt en wat ze voor mijn leven betekenen. Want ze helpen mij bij mijn zoektocht naar zin. Omdat ik denk dat ze op fundamenteel niveau raken aan de thema's die in ieders leven van belang zijn, heb ik ze in mijn boek uitgewerkt. Ik word inmiddels bevestigd in mijn idee dat ze universeel en van alle tijden zijn. Want de thema's komen keer op keer terug in de gesprekken met bezoekers van La Scuola-activiteiten, met klanten die een filosofisch consult willen, met collega's die ergens mee zitten, met gezin, vrienden en familie met wie ik het alledaagse leven deel.

Als ik ergens in het land over mijn boek mag vertellen, willen mensen graag van alles terug vertellen. Ze herkennen zichzelf in de thema's uit het boek, zeggen ze dan. „Het is alsof u het voor mij persoonlijk hebt geschreven: uw thema's zijn mijn leven”, biecht een dame uit Eindhoven op een zondagmiddag aan me op. „Ik wist niet dat filosofie zoveel te zeggen had over mijn alledaagse besognes”, vertelt een man me na een mooie filosofische avond in Velp. „Hoe kunt u zo goed weten dat wij lopen te worstelen met precies dezelfde levensvragen”, vragen een man en vrouw op een woensdagavond in Delft zich in grote verwondering af. „Door uw verhaal zag ik goed hoe mijn levensthema's ook in *Boyhood* zitten”, vertelt een vrouw in de nascheming van de film die ik voor Cinementaal in Enschede mocht inleiden.

Vragen naar de zin van het bestaan zijn 'de brandstof' voor al onze vragen over het goede leven, hoor je me in de Prelude voorlezen uit het openingshoofdstuk van het boek nadat Gerard me heeft gevraagd wat ik onder zingeving versta. Omdat we willen weten of het leven zin heeft, zijn we op zoek, gaan we op reis, ondernemen we allerlei plannen. Denk ik. Daarom heeft het zoeken naar zin zoveel betekenis in ons leven. En daarom komen bij ons allemaal vergelijkbare kwesties bovendrijven. Alsof ze universeel zijn. En van alle tijden.



## **de achterkant van een vertelling**

Ook in Plato's tijd ging het over dezelfde dingen als bij ons. Met het fenomeen dat ideeën levens sturen, weet hij - in het kielzog van Socrates - wel raad. Hij heeft mede op gezag van Socrates aan de kracht van dragende ideeën veel woorden gewijd. Plato bedacht zelfs de Ideeënleer waar we in de 21ste eeuw erg vertrouwd mee zijn geraakt, zonder ons daar altijd van bewust te zijn natuurlijk. Lees bijvoorbeeld Plato's meesterstuk *De Staat* er maar eens op na, of *Symposium* dat over het idee van de liefde gaat. Of gebruik de boeken van Kessels om in eigentijdse taal de wereld van Socrates, Plato en Aristoteles te leren kennen.

In mijn fantasie had Plato Socrates best kunnen opvoeren in een dialoog die expliciet over de kracht van 'dragende ideeën' zou gaan. Laten we zeggen dat die verzonnen dialoog zo rond het jaar 400 voor Christus plaatsvond, wanneer de grote leermeester de zeventigste verjaardag nadert. Hij ontmoet een vriend en ze raken in gesprek over de doorwerking van ideeën in het soms bikkelharte, alledaagse leven van gewone mensen als jij en ik. De centrale vraag zou kunnen zijn: hoe kan een ongrijpbaar idee, waar onze handen letterlijk geen greep op krijgen, bepalend zijn voor wat we met diezelfde handen aanpakken in het concrete bestaan? Ik wil me niet met Plato meten, maar verbeeld me dat een dialoog over deze vraag als volgt zou kunnen gaan.

(Nota bene: Socrates' gespreksgenoot moet natuurlijk aan deze eigentijdse surrogaatdialoog zijn naam lenen. Namen werken ook dikwijls als dragende ideeën door in ons bestaan. En in Plato's verhalen. Past jouw naam bij wie je bent, en waarom?)



## de achterkant van een vertelling

een socratische dialoog

### **Hero Ouwehand**

- over goede ideeën in vurige handen -

Hero Ouwehand is de gerespecteerde smid, een echte vakman, uit de Atheense wijk waar ook Socrates zijn woning heeft. Ze kennen elkaar goed genoeg, en lang genoeg, om elkaar vrienden te noemen. Ouwehand ziet Socrates op de markt voorbijlopen, rent naar hem toen en valt meteen met de deur in huis.

"Wat goed dat ik je hier zie, want ik loop met een vraag rond waar ik het antwoord bij zoek. Mag ik je een vriendendienst vragen voor het vinden van een antwoord op mijn vraag? Jij weet vast wel raad met mijn kwestie."

Socrates is met zo'n verzoek gemakkelijk te verleiden, al zegt hij meestal dat hij van levensvragen geen verstand heeft en daarom juist van de ander wil vernemen wat die ervan weet en welke kennis verborgen ligt in diens levenservaring. Ouwehand vertelt waar hij mee rondloopt en Socrates is onmiddellijk geïnteresseerd. Hij staat op het punt de stad te verlaten voor een wandeling in het open veld.

„Vind je het een goed voorstel om met me mee te lopen en al lopend jouw kwestie te onderzoeken?"

Ouwehand neemt de uitnodiging aan en is bereid zijn plannen voor die dag te laten varen.

„En het werk in de smidse kan wel een paar dagen zonder mij. Ik ben ongeduldig en wil graag weten wat jij over mijn vraag kunt vertellen. Laten we onmiddellijk gaan", zegt Ouwehand.

Ze wandelen richting de Atheense poort waarachter de weg naar de haven van Pireas het landschap in slingert. De twee mannen raken gaandeweg in een geanimeerd gesprek verwickeld. Ze vergeten de tijd en nemen, zo blijkt uiteindelijk, er welgeteld drie volle dagen voor om de vraag van de smid van alle kanten te bekijken. Ze komen van alles op het spoor, lijken soms op een zijspoor te komen, bespreken voorbeeldsituaties en genieten ondertussen zichtbaar van de lange wandelingen en elkaars vriendschap. Na drie dagen en twee overnachtingen lopen ze door de poort Athene weer binnen. Bij hun afscheid in het centrum van de stad vraagt Socrates of zijn goede vriend zich de oorspronkelijke vraag nog weet te herinneren waarmee hij hem drie dagen geleden had aangesproken. Heeft Ouwehand het antwoord gevonden?

„Ben je er wel wat wijzer van geworden?", vraagt Socrates, enigszins geamuseerd.

Ouwehand kan er wel om lachen als hij met moeite de oorspronkelijke vraag in zijn geheugen opdiept en tenslotte daar deze zin aantreft: „Is het mogelijk dat de stoffelijke wereld van mensen en voorwerpen, van gereedschap en metaal, zich aanpast bij de onstoffelijke wereld van wensen en ideeën?" Ouwehand voegt eraan toe dat Socrates van deze vraag tijdens de wandeling iets anders had gemaakt: „Wat is sterker: het gloeiende metaal of de hitte van de opwinding?" Dat had hem een verbetering geleken. Door hier over door te spreken had Ouwehand tijdens de lange wandeling moeten erkennen dat gloeiend metaal in zijn leven nog nooit in staat was geweest hem in opwindende toestand tot bedaren te brengen. Maar het gloeiende metaal daarentegen was altijd direct afgekoeld zodra ruziënde knechten met elkaar op de vuist gingen en het werk uit hun handen lieten vallen.

Socrates knikt instemmend, zo herinnert hij zich dit deel van het gesprek ook. Hij vraagt of hij ook goed heeft onthouden dat zijn vriend, toen ze eenmaal buiten de stadspoorten waren gekomen, hem had verteld waarom de oorspronkelijke vraag voor hem zo belangrijk was geweest.

„Jazeker", antwoordt Ouwehand, „ik heb je verteld dat ik wilde weten of de wijsheid die jij zegt te zoeken, ook voor het bezwete en pijnlijke lijf van een smid verlichting kan bieden. Wat hebben werklui aan filosofie, vroeg ik me af?"

Socrates: „Zo was het precies, en zo is het zo vaak: wie zich een levensvraag stelt wil de kwaliteit van het eigen leven niet alleen onderzoeken, maar die ook verbeteren. En hoe zit dat nu bij jou? Hoe is het met dat smidse lijf van je gegaan, tijdens onze wandeling en onze gesprekken?"

Ouwehand: „Dat ondervond verkoeling en de spieren in armen en nek zijn tot rust gekomen."

Socrates: „Nou, dan lijkt me jouw kwestie wel voldoende opgehelderd."



## de achterkant van een vertelling

Ouwehand: „Maar Socrates, dat mijn lijf is afgekoeld en mijn lichaam ontspanning heeft gevonden komt doordat ik een paar dagen niet heb gewerkt en wij in het open veld zijn gaan wandelen. Dat heeft toch niets met filosofie te maken! We hadden een plezierige vriendenreis, maar nu je erom vraagt moet ik je ronduit zeggen dat mijn kwestie nog helemaal niet is opgeklaard.”

Socrates: „Weet je dan niet meer hoe het komt dat jij je werk hebt neergelegd en dat we zijn gaan wandelen? Kom, vertel, waarom sprak je me aan?”

Ouwehand: „Ik wilde wijzer worden en meende dat jij me daarbij kon helpen.”

Socrates: „En toen ik voorstelde je vraag wandelend te onderzoeken, vond je dat een goed idee. Zo is het toch gegaan?”

Ouwehand: „Ja, zo ging het, daarom zijn we samen op weg gegaan.”

Socrates: „Dus wat zagen we gebeuren en waar leverden we zelf het bewijs voor?”

Ouwehand: „Nou kom op, vertel het me!”

Socrates: „Zie je zelf dan niet dat het altijd precies zo gaat met goede ideeën zoals het ons verging: ze zetten ons in beweging, ze brengen verlichting en verkoeling en ze ontlasten het hardwerkende lijf. Alles wat je wilde weten gebeurde met jezelf toen je besloot een goed idee op te volgen en met mij de stad uit te wandelen. Je hebt het antwoord op je eigen vraag aan den lijve ondervonden.”

Ouwehand: „Dat is toch geen filosofie?”

Socrates: „Filosoferen doe je soms met je voeten, je handen, je lijf. Kennis van het leven draag je mee in je hele lichaam.”

Ouwehand: „Waarom heb je me deze levensles niet verteld toen ik je mijn vraag hier op de markt, drie dagen geleden, voorlegde? Heb je me drie dagen laten lopen om achteraf te vertellen dat mijn lijf de bron van kennis is?”

Socrates: „Je had me vast niet geloofd zonder de eigen ervaring. Bovendien zou de mooie wandeling ons door de neus zijn geboord. Nu jij zelf op pad bent geweest moet je ofwel jezelf geloven ofwel jezelf afwijzen. Zo wordt een man wijzer, goede vriend, door zichzelf onder handen te nemen. Dat hoeft ik een smid toch niet uit te leggen? Je hebt zelf ervaren dat jouw vraag je op weg bracht, en daarom weet je als geen ander hoe een goed idee je handelen kan besturen. Waarom denk je dat jouw handen het ijzer smeden als het heet is? Op dezelfde manier brengt een mens zijn leven in vorm als een kwestie overkookt en een heethoofd de koelte zoekt van frisse wijsheid. Je had mij dus inderdaad helemaal niet nodig om te weten te komen hoe dingen werken, daarvoor had je aan jezelf, je werkervaring en je overhitte lijf genoeg.”

Ouwehand kijkt beschaamd naar de punt van zijn sandalen.

Socrates vervolgt: „Je had mijn uitnodiging slechts nodig om te gaan wandelen. Dat bood je de vrije ruimte om in te zien hoe het zit en hoe je jezelf kon overtuigen. Zo'n vriendendienst verleen ik graag. Maar dat kun je de volgende keer gerust ook zonder mijn gezelschap ondernemen. Of weet je zelfs niet meer hoe dat moet, en heb je deze oude vriend nog nodig om te leren wandelen met jezelf?”

Zonder Ouwehands reactie af te wachten loopt Socrates in gedachten verzonken weg. Als hij achter de waterput die aan de andere kant van het plein staat, uit het blikveld van Ouwehand verdwijnt, zet de smid zich in beweging om het laatste stuk naar huis in zijn eentje af te leggen. „Want zó moeilijk is dat inderdaad niet, wandelen met jezelf,” mompelt Ouwehand in zichzelf.





## Zijn wij dit?

Gerard en ik hebben niet een concrete onderzoeksvraag meegenomen op reis, al heeft Gerard zich wel voorgenomen meer duidelijkheid te krijgen over de essentie van mijn boek. Buiten 'Het Gegeven Paard' zegt hij dat hij de reis wel spannend vindt, omdat hij betwijfelt of het hem zal lukken een kern te pakken te krijgen. Hij is zenuwachtig, vertelt hij in de microfoon over zijn eigen gemoed. Ik zou mijn eigen gemoedstoestand hebben omschreven als opgewonden. Maar dat vertel ik Gerard niet: hij vraagt er niet naar.

Wat ik ook niet vertel, in de microfoon, is dat we waarschijnlijk ook een belangrijke emotie gemeenschappelijk hebben, op dit moment: we zijn beiden nieuwsgierig, dat kan niet anders, naar het verloop van de reis en van onze gesprekken. Zonder te weten waar we precies aan beginnen, hebben we met open *ogen* 'Ja!' tegen een onbekend maar aantrekkelijk avontuur gezegd. Inmiddels ligt de reis achter ons en kunnen we met open *oren* de reisvertelling terugluisteren, ja zelfs met open *monden*: "Hè?! Zijn wij dit?"

Zei jij dít?

Vroeg ik dát?

Spraken wij zó?

Gaf ik zó'n antwoord?

Waarom vroeg ik dát niet?

Waarom gaf ik geen antwoord?

Had ik je dáár niet op moeten wijzen?

Is het de vermoeidheid die je hoort of is het onderwerp te taai?

"Zijn wij dit?" Als je door onze gesprekken heen luistert, dan geven wij onszelf behoorlijk bloot. Wellicht méér dan we ons realiseren als we nog zonder voelbaar publiek door de Limburgse heuvels trekken. Misschien is het vanzelfsprekend dat een verteld verhaal haar betekenis ook ontleent aan de onuitgesproken achterkant van de vertelling. Misschien leggen mensen nou net in die achterkant hun ziel bloot. Misschien bedoel ik dus dat een verhaal ook een geluidloze stem heeft die niet voor gewone oren bedoeld is maar wél beluisterd wil zijn. Of misschien bedoel ik dat er geen woorden zijn voor dat waar ik nu de vinger op wil leggen, zeg maar: de bezielde wereld van de witregels tussen de zinnen.

Wat laat de spreker weg maar is toch aanwezig?

Wat wil de verteller ook voor zichzelf verborgen houden?

Wat ligt er stilletjes te verkrummen tussen de gesproken woorden?

Wat is de verhaallijn van iemands leven die ongewild meedanst op het ritme van de vertelling?

Wat lijkt te verdwijnen in de dooie hoek van het achteromkijken?

Wat is het poëtisch argument dat woordeloos is en toch gezaghebbend meespreekt?

Misschien heeft elke vertelling zo'n welluidende stiltemuur. Hoe zou de achterkant van ons eigen levensverhaal dan kunnen klinken? Hebben wij oog en oor voor de poëzie tussen de zinnen door? Willen we die met anderen delen? Zijn we wel in staat haar te verstaan? Zijn wij bereid en voorbereid om door de voorkant heen te luisteren? Heb jij een reisgenoot die jouw stiltes begrijpt? Heb jij iemand die opvist wat jij weglaat? Die onthult wat jij verstopt? Die bijeenraapt wat jij verkrumelt? Die de melodie kent bij het ritme van jouw taal? Die aan het eind van jouw woorden meegluurt om de hoek naar de onbekende weg die voor je ligt? Ben jijzelf deze iemand voor een ander?

Hoe dan ook is er ook zo'n achterkant bij de 'Radiovertelling over het goede leven' die Gerard en ik in de microfoon hebben opgevangen en door Ellen Pieters aan de luisteraars wordt uitgeserveerd.





## de achterkant van een vertelling

Onze reis naar Limburg, Ellens gesproken bijdrage, de pianomuziek, de redactionele beslissingen, de montage van de gespreksfragmenten en de *final editing* zijn in de maanden maart en april 2015 tot stand gekomen. Parallel aan dit proces heb ik deze achterkantvertelling geschreven, op zoek dus naar de ongeschreven woorden van het verhaal, de onvertelde wereld achter het geluid. Ik wil proberen iets van de diepere en zo belangrijke laag naar boven te halen. Dat doe ik beetje bij beetje, stukje voor stukje - in woorden vooral, ik ben tenslotte een schrijver. En terwijl ik eraan werk, realiseer ik me voortdurend dat zelfs deze 'achterkant' weer zijn eigen onvertelde achtergronden heeft. Er blijft altijd zo ontzettend veel onverteld. Achter elk verhaal steekt een dieper liggend verhaal dat ook weer zijn eigen ondergrond kent, en zo verder.

### Geluk als doel, jezelf als middel

Zoals Aristoteles meende dat alles in het leven een doel heeft en het hoogste doel aan het eind van die reeks tussendoelen 'geluk' is, zo lijken onze verhalen de andere kant op te werken en via een oneindige reeks achterkantvertellingen steeds dieper af te dalen naar een laatste oeroorzaak. Naar een diepe bron, verder weg in de tijd of verder weg in het geheugen. Naar een oorspronkelijke vorm van ons eigen leven die door de jaren heen verborgen en bedolven is geraakt onder de eerste de beste gedachten van de dagelijkse sleur en onder de kortzichtigheid van ons oppervlakkige 'gewone' doen.

We hebben er niet altijd zin in om diep in onszelf te kijken. Waarom toch al die moeite? Want dat kost het ons, moeite, of ongemak misschien, en inspanning natuurlijk ook, indien wij in onszelf willen afdalen om de schachten te betreden van onze innerlijke mijn. Zoiets gaat niet vanzelf. Maar de delfstoffen kunnen de moeite meer dan waard zijn. Willen we ontdekken welke geheimen, schatten en parels wij in de diepte van onze aardlagen bij ons dragen, en wat we daar mee kunnen aanvangen? Het kan behoorlijk ongemakkelijk zijn, en pijnlijk, om gravenderwijs de wonden uit te diepen die maar niet willen helen, tegen obstakels te botsen die ons telkens doen struikelen, in de war te raken van chaotische herinneringen, ruwe onzekerheden, kille nachtmerries en zweterige angsten. Willen wij afdalen in het gangenstelsel van ons diepste gemoed? Dit gaat ook over mij. Over wie niet eigenlijk?

Sinds Gerard en ik zijn teruggekeerd van onze radioreis naar Limburg, komen flarden van het achterkantverhaal dat bij onze radiovertelling hoort, af en toe in mijn herinnering boven. Ik doe mijn best ze met een schepnetje uit de lucht te vissen en die verzonken fragmenten te verzamelen, zodat ik ze in deze achterkantvertelling kan boekstaven. Je kunt dit alternatief reisverslag ook een terugkijkdagboek noemen: dagelijkse aantekeningen uit de herinnering opgediept. Deze achterkantvertelling is misschien ook wel te begrijpen als een alternatieve opzet van wat ze in de filmwereld 'the making of...' noemen. Het is te lezen als een kijkje achter de schermen, meer gezien *met de ogen van achteraf* dan met een verborgen camera van dat moment. Het is ook te lezen als een kijkje in mijn hoofd, *met de ogen van binnenuit*. Kun je hier iets mee? Zoals altijd schrijft een schrijver allereerst voor zichzelf. Ik richt me nu weliswaar rechtstreeks tot jou, de lezer, maar ben je wel geïnteresseerd? Heb je iets aan kijkjes achter de schermen of in de hoofden van anderen? Voor wie schrijf ik dit eigenlijk? Voor wie heb ik überhaupt het boek geschreven?

Gerard wrijft me die pijnlijke vraag onderweg naar Limburg af en toe nog eens lekker in. Hij stelt in de eerste aflevering vast dat het 'bijna' pedant is dat ik een boek heb geschreven over 'aanwijzingen voor het goede leven' en vervolgens nauwelijks kan duidelijk maken wat de lezer aan het boek heeft. "Waarom zou ik het dan moeten kopen?" roept Gerard vertwijfeld uit. "Heb je het alleen voor jezelf geschreven?", vraagt 'ie lachend.

Misschien kan deze achterkantvertelling veel beter duidelijk maken wat de lezer aan het boek kan hebben. Of is mijn gesproken antwoord in de eerste aflevering van de radiovertelling op zijn eigen manier ook wel helder? Of vergelijk ze zelf - misschien krijg je er dan de vinger achter. Ik bedoel dan eigenlijk dat je de vingers niet zozeer achter *mijn* achterkantvertelling krijgt, maar achter die van je eigen leven. Dat lijkt me belangrijker, en ik gun het je ook. Als dat lukt, zou ik al tevreden zijn. Maar goed, dat zegt ook niks, want wat moet *jij* met *mijn* tevredenheid? Jij hebt je eigen maatgevend criterium. Toch?



## Is het moeilijk met jezelf te wandelen?

Bij de presentatie van het boek in november 2014 gebruik ik woorden die nog lang zullen naklinken. "Een mens moet met zichzelf leren wandelen", zeg ik in het Meisjeshuis in Delft tegen de zeventig gasten. Eén van hen is Lex Bohlmeijer, presentator van het Radio4-programma 'Passagio'. Diezelfde avond klinkt deze zin nogmaals live op de klassieke muziekkzender wanneer hij verwijst naar de boekpresentatie en min uitspraak gebruikt ter aankondiging van een stuk van Beethoven. Door dit hergebruik is die zin langer blijven hangen dan andere passages uit mijn praatje. Door het licht dat Lex erop zet, blijft deze zin me langer bij dan andere - en blijkbaar ook lang genoeg om weer in mijn geheugen op te duiken nu ik maanden later deze inleidende tekst schrijf bij het Prelude-deel van 'De Achterkant van een Radiovertelling'.

Ik vraag me af: is het moeilijk met jezelf te wandelen? Vermoedelijk moet het antwoord bevestigend zijn. In aflevering 1 van de radiovertelling, als Gerard wil weten wat levenskunst is, zal ik antwoorden: "Levenskunst is filosoferen met je voeten." Levenskunst is dus niet eenvoudig, zal Gerard een paar keer verzuchten. Dan zal wandelen met jezelf ook niet eenvoudig zijn? We zouden het Ouwehand kunnen vragen.

Ellen vertelt de luisteraars dat Gerard zal volharden in zijn voornemen om gedurende de reis precies te achterhalen wat de kern is van mijn boek. Dat leek me eerlijk gezegd al bij aanvang van onze reis een kansloze missie. Dat hoor je me in die woorden niet zeggen trouwens, maar de goede verstaander kan de boodschap niet zijn ontgaan. En nu we terug zijn en ik enkele weken later tijdens de 'aprilmaand van de filosofie' in boekhandel Jansen & De Feijter in Velp een lezing over mijn boek verzorg, weet ik het zeker. Gerards missie was godsonmogelijk. Ik kan er hartelijk om lachen nu ik boven één van de boekenkasten een citaat van de dichter Rutger Kopland in grote letters zie opdoemen. Terwijl ik het lees moet ik aan Gerard denken, en dus lachen. "Wie wat vindt, heeft slecht gezocht." Typisch 'een' Kopland, dichterspseudoniem van Rutger Hoofdakker. Zijn strakke pennestreken trekken als een scherpe ploegschaar diepe sporen in onze bovenkamer. Zou *hoofdakkeren* een werkwoord kunnen zijn, platoonse taal voor socratisch zelfonderzoek?

Misschien hoopt Gerard tijdens de reis werkelijk een essentie te vinden. Ik geloof dat hij in Limburg echt z'n stinkende best doet. Hij zoekt waarachtig goed - en precies dáárom zal het dus waarschijnlijk op niets uitdraaien, zegt Kopland. Als we hem mogen geloven moeten we blij zijn om na een zoektocht met lege handen thuis te komen. Of zijn we liever slechte zoekers die met volle handen bij de dichte achterdeur roepen: "Schat, ik ben weer thuis! Doe jij de deur even voor me open?" Daar blijf ik graag nog even over *hoofdakkeren*, denk ik in Velp. Kijk, daar staat het:

"WIE WAT VINDT  
HEEFT SLECHT GEZOCHT"  
R. KOPLAND



## 1. ALLES GAAT ALTIJD ANDERS

BIJ AFLEVERING 1 - VERTREK [34'55" MIN.]

|                 |   |
|-----------------|---|
| DAG:            | WOENSDAG 11 MAART 2015                        |
| REISTIJDEN:     | 14.00 UUR - 16.10 UUR                         |
| LOCATIE:        | HET GEGEVEN PAARD, TIVOLI-VREDENBURG, UTRECHT |
| BOEKBESPREKING: | PROLOOG (PAGINA'S 15 - 38)                    |
| OVER:           | WAARDE EN GEWICHT VAN HET GOEDE LEVEN         |

Aan de kop van onze radiovertelling ontmoeten Gerard en ik elkaar in Het Gegeven Paard, het café-restaurant op de begane grond van Tivoli-Vredenburg in het centrum van Utrecht. In de radiovertelling is te horen dat, wanneer Gerard binnenkomt en mij ziet staan, ik op mijn iPhone check hoe mijn haar zit. Ik heb me net omgekleed, vertel ik in de microfoon, en wil daarom even zien hoe mijn haar zit. Waaróm ik me heb omgekleed, valt niet te beluisteren. Dat is voor ons gesprek over het goede leven niet zo belangrijk, denken we. Toch zit er een bijzondere verklaring achter de omkleedpartij die ik hier in 'De achterkant van een vertelling' zal toelichten. Hadden we er misschien toch over moeten spreken in de eerste aflevering?

### **Kleding die past**

Als ik het me gemakkelijk wil maken, kies ik graag voor een spijkerbroek met een blouse of trui. En toch ben ik die ochtend in een net kostuum op reis gegaan. De reden: ik moest eerst in Den Haag nog een zakelijk gesprek voeren alvorens ik naar Utrecht kon reizen. Die afspraak stond gepland op het midden van de dag, wat eigenlijk vervelend was. Gerard en ik waren van plan geweest elkaar al in de ochtend in Utrecht te ontmoeten opdat we de hele dag zouden kunnen gebruiken voor de opnames van de eerste drie afleveringen. Het zou ons ongetwijfeld tijd en moeite kosten om erin te komen, zo hadden we voorzien, dus op de eerste dag van ons reisschema moest de tijd zeker ruim bemeten zijn. Door mijn Haagse afspraak loopt dit voornemen in het honderd. Had ik die afspraak dan niet op een andere dag kunnen plannen? Nee, niet echt: ik was als sollicitant 'opgeroepen' voor een selectiegesprek. Dat liet zich slecht verplaatsen. Een voorzichtige poging daartoe strandde begrijpelijkerwijs. Zo komt het dat ik 's morgens *strak in 't pak* in de trein ben gestapt en 's middags, eenmaal aangekomen in Het Gegeven Paard, alsnog vrijetijdskleding aanschiet. Dat vind ik beter passen bij de radioreis naar Limburg die op punt van beginnen staat.

Mijn hoofd heeft aanvankelijk de neiging in Den Haag te blijven hangen. Hoe is het gesprek gegaan, welke indruk heb ik gekregen en welke heb ik achtergelaten, hoe zal dit aflopen, heb ik binnenkort misschien een andere baan? Dit afdwalen moet ophouden. Met zo'n afgeleid hoofd kan ik Gerard niet goed te woord staan. Nadat ik hem heb verteld hoe het gesprek is verlopen, verzet ik mijn zinnen. Het lukt me aardig om me te concentreren op het thema van onze reis, op de inhoud van mijn boek en op de vragen die hij me met een microfoon in de hand voorlegt. Ik merk dat de vrijetijdskleding me daarbij helpt: spijkerbroek en trui maken het gemakkelijker 'Den Haag' los te laten en de draad van onze radiovertelling op te pakken.

### **De rode draad**

Ik zal hieronder die draad netjes uitschrijven, zodat je als luisteraar ons reisschema ook 'op papier' bij de hand kunt houden, van aflevering naar aflevering. Maar voor ik dat doe, wil ik vertellen wat er na ons gesprek in Het Gegeven Paard gebeurt terwijl we op weg zijn naar de trein waar we de tweede aflevering zullen opnemen.

Mijn mobiel gaat over. Gerard en ik stoppen even onderaan de roltrappen van Hoog Catherijnen. Een vriendelijke HRM-adviseur feliciteert me met het bereiken van de volgende ronde. Daar ben ik blij mee, dat spreekt voor zich. "Kun je vrijdag om 13.00 uur weer in Den Haag zijn?" Dan al? Ik kijk Gerard aan. Dit betekent dat we vrijdagochtend weliswaar eerder moeten terugreizen dan gepland maar ons reisschema hoeft er niet fundamenteel voor aangepast te worden. Uiteraard beloof ik er te zijn. Als Gerard en ik weer doorlopen naar de trein, realiseer ik me maar al te goed dat een belangrijk deel van mijn leven er over enkele weken volkomen anders kan uitzien. Het is een baan die ik goed



## **de achterkant van een vertelling**

vind passen bij wat ik onder het goede leven versta. Ik vind het zinnig werk en heb er zin in. Zo bezien moet ik gedachten over de nieuwe baan en de sollicitatiegesprekken prima kunnen inpassen in de enigszins opgewonden stemming die me overvalt nu Gerard en ik 'onderweg' zijn met onze 'Radiovertelling over het goede leven'.

### **Het reisschema van de radiovertelling**

#### **Prelude van de radiovertelling [7'52" min.]**

We nemen in Het Gegeven Paard in Tivoli-Vredenburg de fragmenten op voor de Prelude, al weten we tijdens de opnames nog niet dat we deze flarden van het gesprek als opmaat zullen gebruiken bij de serie. Dat beslissen we later als het ruwe materiaal klaar ligt en we ons een beter beeld kunnen vormen van de radiovertelling.

We maken de Prelude als een opmaat naar de 7 afleveringen die vervolgens de opbouw van het boek volgen. We staan inhoudelijk stil bij de vraag wat het betekent als je het voor mogelijk houdt dat het leven op de één of andere manier zin kan hebben. In de Prelude stelt ook Ellen Pieters zich voor. Die luistert op afstand mee en leidt je als luisteraar door de hoofdstukken van het boek en de bijbehorende afleveringen heen. Ze nodigt je uit ook in te stappen en te ontdekken wat je nodig hebt om je eigen leven goed in vorm te krijgen.

#### **Aflevering 1 (Proloog): Vertrek [34'55" min.]**

##### **- Waarde en gewicht van het goede leven -**

Net als de Prelude speelt aflevering 1 zich af in Het Gegeven Paard, op de woensdag, de dag van vertrek. Gerard vraagt zich af wat de begrippen betekenen uit de titel van het boek: het goede leven, levenskunst en de zin van het bestaan. We vragen ons af of het leven zin moet hebben en zo ja, van wie. En ik licht toe hoe onze reis in elkaar zit en op welke locaties we de verschillende boekthema's zullen bespreken. We zijn begonnen, we zijn...onderweg.

#### **Aflevering 2 (Hoofdstuk 1) : Onderweg [36'45" min.]**

##### **- De filosofie van de levenskunst -**

We reizen per trein en bus van Utrecht Centraal naar Wittem bij Gulpen. Tijdens de reis bespreken we het belang van leven met een visie en proberen we te begrijpen wat het betekent dat we ook met ons leven onderweg zijn. Vandaag lijkt niet op gisteren en morgen is alles weer anders. Wellicht hebben we een idee waar we willen uitkomen, maar we kunnen eigenlijk volstrekt niet zeker weten of we onze bestemming ook daadwerkelijk zullen bereiken.

#### **Aflevering 3 (Hoofdstuk 2): Leven [37'29" min.]**

##### **- De ongewoonheid van het alledaagse -**

Aan het begin van de avond komen we aan in Hotel-Restaurant De Beukenhorst en drinken bij het avondeten een goed glas wijs. We proberen te doorgronden wat ons bezighoudt, op dit moment, en wat dat zegt over het goede leven dat wij leiden. En we genieten van de heerlijke maaltijd die Marie-José en Urs ons uitserveren. Zien we eigenlijk wel goed met hoeveel aandacht het eten wordt opgediend?

#### **Intermezzo (halverwege de radiovertelling) [10'33" min.]**

##### **- Ontbijtbekentenis -**

Er moet me iets van hart, beken ik bij het donderdagochtendontbijt. Gerard zet zijn microfoon open en luistert naar mijn bekentenis. De onderliggende vraag is: zijn Gerard en ik wel goed bezig, bespreken we de goede dingen en kies ik in mijn antwoorden wel de juiste toon?

#### **Aflevering 4 (hoofdstuk 3): Vrijheid [31'42" min.]**

##### **- Het optimisme van de vrijheid -**

Na het ontbijt wandelen we in een stralende voorjaarszon de Gulperberg op. Higgend proberen we tijdens de wandeling te bespreken wat vrijheid betekent en waarom dat vrijheidsidee zo belangrijk is in ons leven. Op de top, met uitzicht over de heuvels rondom bierstad Gulpen, vinden we de rust voor een pittig gesprek over de vrije wil, de klem van de gewoonte en de moeite die het kan kosten om de koers van je bestaan te verleggen.



## **de achterkant van een vertelling**

Gerard wil weten waarom ik optimistisch ben over de vrijheid terwijl het zo moeilijk is om je vrij te voelen. Omdat je kunt kiezen, altijd, is mijn antwoord.

### **Aflevering 5 (Hoofdstuk 4): Zelfontwikkeling [....]**

#### **- De ontplooiing van het zelf -**

In Gulpen nemen we de bus naar Maastricht. We stappen uit bij het Bonnefantenmuseum, pal aan de Maas. Hier is het de kunst en cultuur die ons inspireert tot een goed gesprek over zelfontwikkeling en de betekenis van de ontmoeting met andere culturen en leefwijzen. Ook dringt zich de vraag op in hoeverre ons gewone leven te vergelijken valt met een kunstwerk en of kunst niet veel te elitair is om ons aan te spiegelen. Kunnen we ooit zeggen van ons zelf dat wij 'af' zijn?

### **Aflevering 6 (Hoofdstuk 5): Zelfzorg [....]**

#### **- De zes facetten van sociale zelfzorg -**

Onze pelgrimage door het Limburgse heuvelland eindigt op een steenworp afstand van ons hotel, in het Klooster van Wittem. Na een kort bezoek aan de indrukwekkende kloosterbibliotheek bespreken we in de zogeheten smartenkapel het verschil tussen de christelijke naastenliefde en de klassieke zelfzorg. Het werken aan de goede zorg voor het zelf is te vergelijken met werken aan het goede leven. De belangrijkste thema's van ons mens-zijn komen erin samen, en de vraag wordt dan: zijn we in evenwicht, in balans?

### **Aflevering 7 (Epiloog): Terug [....]**

#### **- Betekent jouw leven genoeg? -**

Na een vroeg ontbijt in De Beukenhorst nemen we de bus naar Maastricht om per trein weer terug te keren naar Utrecht Centraal. Op de terugreis hebben we de tijd om onze gesprekken in Limburg de revue te laten passeren en ons af te vragen: wat heeft deze radioreis ons opgeleverd? Zijn we wijzer geworden? Weten we meer of juist minder? "Wat is er volgens jou gebeurd?" Kunnen we de essentie van het goede leven beet pakken?

## **Tot besluit: een echte ontmoeting**

Op Utrecht Centraal nemen we afscheid. Gerard reist door naar Amersfoort, en ik naar Den Haag, voor de volgende sollicitatieronde. Ik heb mijn woensdagpak weer aangeschoten en draag ook weer hetzelfde overhemd. Dat kan nog net, ik ruik mezelf niet. Normaal gesproken trek ik iets schoons aan, dit keer moet het anders. Ik had hier volstrekt niet op gerekend toen ik woensdag mijn reiskoffer inpakte. Het leven blijft me verrassen. Vermoeid door onze trip, maar goed geluimd stap ik in de Intercity naar Den Haag Centraal. Over ruim een uur zal ik proberen iets van het goede leven uit onze radioreis te laten doorklinken in het sollicitatiegesprek. Dat neem ik me in elk geval voor. Ik wil mijn eventuele nieuwe collega's graag echt ontmoeten. Ik bedoel dus: echt ontmoeten. Dat lijkt me een wijs voornemen dat me als idee, als cadeau, zomaar in de schoot wordt geworpen. Het lijkt de concrete bijvangst van een prachtige reis door de Limburgse heuvels. Gerard en ik hebben het geregeld gehad over de betekenis van de ware ontmoeting tussen mensen. In mijn boek verbind ik dat zelfs met de zin van het leven, omdat we in de ontmoeting soms een glimp opvangen van een dieper liggende werkelijkheid waar we doorgaans geen woorden voor hebben. Gelukkig kan ik op die vrijdagmiddag in Den Haag tijdens het sollicitatiegesprek wel de juiste woorden vinden. Een paar dagen later hoor ik dat ik per 1 mei kan starten als Directeur Participatie bij het ministerie van IenM. Daar ben ik opgetogen over want ik denk dat die functie bedoeld is „om de dialoog tussen overheid en samenleving te helpen verbeteren”, had ik in mijn brief geschreven. Ik denk dat goede dialogen de kurk vormen waarop een samenleving drijft. "Ik kom niet voor een baan", heb ik tijdens het tweede gesprek gezegd. Je hoort de echo van de reis door de Limburgse heuvels die nog vers in het geheugen van mijn niet al te frisse overhemd zit. "Ik kom hier voor een opdracht, voor een taak die de moeite waard is om aan te werken." Zo zie ik dat. Mijn hart spreekt. Zou in die zinnen iets hebben doorgeklonken van mijn persoonlijke achterkantverhaal? Zou de commissie daar oor voor hebben gehad? Ik denk dat het goede leven beter lukt als we gevoelig zijn voor elkaars achterkantverhalen. Ik houd het er maar op dat me dát geholpen heeft.

